

SAFRANBOLU ŞER'İYE MAHKEMESİNİN ÖLÜM KEŞFİ ÖRNEKLERİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME*

AN EVALUATION ON DEATH DISCOVERY EXAMPLES OF SAFRANBOLU SHARİA COURT

Selma Turhan SARIKÖSE **

ÖZ

Osmanlı taşra, idari ve hukuki sistemi içinde büyük rol oynayan kadıların, idari, adli ve beledi olmak üzere birçok görevleri bulunmaktaydı. Osmanlı'da kadı mahkemeleri davaların adil bir şekilde sonuçlanması için başta arazi ve emlak davalarında olmak üzere keşifler yapmaktaydı. Aynı zamanda her kadı kendi sorumluluk bölgesinde çeşitli nedenlerden meydana gelen ölüm hadiselerini de araştırırdı. Özellikle vurulma, adam öldürme, çeşitli kazalardan dolayı ve doğal sebeplerden meydana gelen ölümler tetkik edilirdi.

Kadılar veya naipleri, yanında kolluk kuvveti olduğu halde bilirkişi, ölen kişinin akrabaları varsa görgü tanıkları ve şahitler ile olayın meydana geldiği yerleşim yerinin imam ve muhtarları da keşiflerde hazır bulurdu. Ölüm keşfi yapılan maktul bir kadın ise o yerleşim biriminde bilgili kadınların da keşfe katıldıkları görülmektedir. XIX. yüzyılda yerleşim yerinde bulunan tabipler de keşiflerde bulunmaya başlamışlardır.

Bu araştırmada; Safranbolu'da yapılan ölüm keşifleri, keşfe katılan kişiler, keşiflerin nasıl yapıldığı, keşiflerde hazır bulunan görevliler ve bilirkişi heyetleri Safranbolu Şer'ie Sicilleri'nden farklı ölüm keşfi örnekleri esas olmak üzere değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Safranbolu, Şer'ie Mahkemesi, Ölüm Keşfi, Olay Yeri İnceleme.

ABSTRACT

Kadis, who played a major role in the Ottoman provincial administrative and legal system, had many administrative, judicial, and municipal duties. The Ottoman Empire, kadi courts carried out investigations, especially in land and real estate cases, in order to conclude the cases fairly. At the same time, each kadi would investigate deaths that occurred for various reasons in his area of responsibility. In particular, deaths resulting from shootings, homicides, various accidents and natural causes were examined.

Kadis or regents, experts in the presence of law enforcement officers, eyewitnesses, and witnesses if there were relatives of the deceased, and imams and headmen of the settlement where the incident occurred were also present during the discoveries. If the deceased is a woman whose death discovery is made, it is seen that knowledgeable women in that settlement also participate in the discovery. Doctors who were in the settlement also began to make discoveries in the 19th century.

The death discoveries made in Safranbolu, the people who participated in the discovery, how the discoveries were made, the officers and expert committees present in the discoveries were evaluated based on different death discovery examples from the Safranbolu Sharia Registers in this research.

Keywords: Safranbolu, Sharia Court, Death Research, Crime Scene Investigation.

* Bu makale 05.10.2023 tarihinde dergimize gönderilmiş; 07.10.2023 tarihinde hakemlere gönderilme işlemi gerçekleştirilmiş; 01.06.2024 tarihinde hakem raporlarının değerlendirilmesi sonucu yayın listesine dâhil edilmiştir. Makaleye atıf şekli; Selma Turhan Sarıköse, "Safranbolu Şer'ie Mahkemesinin Ölüm Keşfi Örnekleri Üzerine Bir Değerlendirme", *Müellif Uluslararası Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, S. 1, (Haziran 2024) s. 17-22.

** Doç. Dr., Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, selmatsarikose@karabuk.edu.tr , Orcid ID: 0000-0002-3798-5478.

Giriş

Osmanlı Devleti'nde kadıların mülkî, beledî, malî, askerî ve adlî sahaları kapsayan çok geniş bir görev alanı bulunmaktaydı. XIX. yüzyılda kadıların mülkî, beledî görevleri, ceza, bidayet ve ticaret mahkemelerinin kurulması ile adlî sahadaki görevlerinin bir kısmı bu yeni kurulan kurumlara devredilmiştir¹.

Kadı sadece hâkim değil aynı zamanda soruşturma ile de görevlidir. Bugünkü savcı ve sorgu hâkiminin görevini de ifa etmekteydi. Yargılama sisteminde adaletin tesis edilebilmesi için soruşturmayı da yapmak zorundaydı. Bu dönemde henüz günümüzdeki anlamda savcı yoktu. Keşif yapmak da kadıların görevleri arasındaydı². Keşifleri bizzat kadı yapabileceği gibi naibler de keşif yapabiliyordu. Keşiflerde, kadı ve naibin yanında mahkeme kâtipleri, şahitler, bilirkişiler de yer alırdı. Gayr-i menkullerle ilgili davalarda keşifler yapıldığı gibi ölen kişilerle ilgili de keşiflerin yapıldığı görülmektedir³. Keşif ölen kişinin yakınları tarafından talep edildiği gibi mahkeme de keşif yapılmasını isteyebilirdi⁴. Sadece ölen kişiler değil yaralı kişilerle ilgili de keşiflerin yapıldığı bilinmektedir⁵.

Keşiflerde kadı, naip, günümüzdeki kolluk kuvvetleri ve savcının bir kısım görevlerini ifa eden muhızır⁶, mübaşir gibi mahkeme görevlileri yanında yerleşim yerinde saygın kişiler yer alırdı⁷. Bazı durumlarda kadı keşfe çıkmazsa merkezden ihtar edilirdi. Bazen kadılar keşif konularında birbirleri ile de yazışırldı⁸. Böylelikle adaletin en kısa sürede tesis edilmesi sağlanırdı. Kazaen meydana gelen ölüm vakalarında güvenlik görevlileri olmazken, katl vakalarında asesbaşı gibi görevliler yer alırken⁹, XIX. yüzyılda zaptiye askerleri de keşiflerde görevlendirilmekteydi¹⁰. Keşiflere naibler bilirkişi ile katılır¹¹, bilirkişiler ölen kişinin uzuvlarını, gözlemleyerek veya elle muayene ederek ölüm şekli ve ölümden kullanılan silah, bıçak gibi araç gereçleri olay mahallinde incelerlerdi. Keşiflerde mahallenin imamı¹² son dönemde ise muhtarları da bulunmaktaydı¹³. XIX. yüzyılda artık keşiflerde tabiplerin yer aldığı görülmektedir¹⁴. Keşiflerde ölen kişinin yakınlarının ve görgü tanıklarının ifadesine başvurulurdu¹⁵. Keşiflerde bilirkişilik yapabilecek seviyede kişiler görevlendirilir¹⁶, böylelikle katl vakalarının kısa sürede aydınlatılması ve suçluların tespit edilerek en kısa sürede cezalandırılması sağlanırdı.

Keşif ve muayene işlemlerinde görgü tanıklarının ifadesi yanında maktulün vücut uzuvları da incelenir, bu incelenme tamamlanmadan maktulün cenazesi olay yerinden kaldırılmazdı. Sadece ölüm vakalarında değil yaralanmaların da keşifleri yapılmakta¹⁷, şahitlerin ifadelerine başvurulmaktaydı. Ölüm keşfinden mahkemeden verilen ilamlardan herhangi bir ücret alınmamaktaydı¹⁸.

Günümüzdeki savcı ve kolluk kuvvetlerinin olay yeri inceleme faaliyetlerinin ilk örnekleri olan Osmanlı mahkemelerince yapılan keşiflerin işleyişi bu çalışmada ortaya konulacaktır. Bu çalışmada Safranbolu Şer'iye Mahkemesi kayıtlarında yer alan farklı

¹ İlber Ortaylı, "Kadı- Osmanlı Devleti'nde Kadı", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, C. 24, İstanbul, 2001, s. 69, 72.

² Ortaylı, "aynı madde", s. 72.

³ Abdullah Demir, *Türk Hukuk Tarihi*, Çağlayan Matbaası, İzmir, 2015, s. 282.

⁴ Musa Sezer, "Osmanlı Devleti'nde Ölüm ve Yaralanma Sonrası Yapılan Keşifler: 1668-1678 Konya Örneği", *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 52, (2021), s. 299.

⁵ Ayşe Nükhet Adıyke, "Osmanlı Ceza Hukukunda Kaza Sonucu Ölüm ve Olay Yeri İnceleme (Girit Sicilinden Örnekler", *XVII. Türk Tarih Kongresi 15-17 Eylül 2014*, C.IV, I. Kısım, Ankara, s. 368.

⁶ Demir, *aynı eser*, s. 265.

⁷ Sezer, "aynı makale", s. 301.

⁸ İlber Ortaylı, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Yay., İstanbul, 2016, s. 34.

⁹ Ömer Korkmaz- Nası Aslan, "Osmanlı Ceza Muhakemesinde Olay Yeri Ön İnceleme -Keşif ve Tahrir Raporları", *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 33, (2019), s. 252.

¹⁰ SŞS, no. 2141, s. 15b.

¹¹ Ortaylı, *aynı eser*, s. 34.

¹² Sezer, "aynı makale", s. 300.

¹³ SŞS, no. 2142, s. 47b.

¹⁴ SŞS, no. 2142, s. 64b.

¹⁵ Sezer, "aynı makale", s. 299.

¹⁶ Korkmaz- Aslan, "aynı makale", s. 247.

¹⁷ Adıyke, "aynı makale", s. 364, 367-368.

¹⁸ Hamiyet Sezer Feyzioğlu, *Tanzimat Döneminde Kadılık Kurumu ve Şer'i Mahkemelerde Düzenlemeler*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2010, s. 87.

sebeplerden ölen kişilerin ölüm keşifleri, keşfe katılanlar, keşif süreci mahkeme kayıtlarındaki örnekler üzerinden değerlendirilmiştir.

1. Soğuk Hava Şartlarından Ölümler

Cenazenin ölüm mahallinde keşfi, muayene ve olayın tahkiki için Safranbolu mahkeme Mukayyidi Nuri Efendi, Safranbolu köylerinden Başköy'e yarım saat mesafede Karagöz Deresi adlı yerde vefat eden Arıcak Köyü ahalisinden Kara Ali oğlu Ali bin Ali ile Kara Ali oğlu Mehmed bin Hüseyin'in cenazelerinin bulunduğu yere gitmiştir. Mahkeme mukayyidinin yanında Tabib Bedos Efendi ve ölen kişilerin babaları Ali ve Hüseyin ile Arıcak Köyü ahalisinden Dardar oğlu Hüseyin bin Hüseyin ve Kadı oğlu Osman bin Osman ve Kırka oğlu İbrahim bin Abdullah ve Kara Mehmed oğlu İbrahim bin Abdullah ve Başköy Köyü muhtar ve ihtiyar meclisi üyeleri ile diğer bazı kimseler cenazelerin azalarına bakarak cenazeyi keşfetmişlerdir. Yapılan inceleme sonunda cenazelerin azalarında herhangi bir yaralama izi tespit edilmemiştir. Adı geçen kişilerin şiddetli kış ve soğuk hava şartları ile çok kar yağışından öldükleri anlaşılmıştır. Olay yerinde bu durum yazılı hale getirilmiş ve mahkeme sicillerine 23 Ocak 1878'te kaydedilmiştir¹⁹. Keşifte mahkeme mukayyidi, tabip, ölen kişilerin yakınları, köyün muhtarı ve şahitler bulunmuştur.

2. Suda Boğulma

Suda boğulan kişilerin cenazelerinin keşfi için mahkeme tarafından Ali ibn Mehmed Efendi ve Tabib Abdullah Efendi ibn Hüseyin Efendi ve Zabtiye Mustafa Ağa ibn Mustafa ve şahitler, Safranbolu'ya bağlı Karabük Köyü civarından geçen Soğanlı Suyu olarak adlandırılan ırmağın kenarında boğularak ölen Gerede Kazası'nın Taşçılar Köyü'nden Ali Koca oğlu Ahmed bin Abdullah'ın cesedinin olduğu mahalde inceleme yapmışlardır. Cenazenin azasını keşf ve nazar ettiklerinde herhangi yaralanma ve darp izine rastlamamışlardır. Adı geçen kişinin boğularak öldüğü muayene sonucu anlaşılmıştır. Olay yerinde tahrir edilen belge ile güvenilir kişilerin şahitliği ile keşif sonucu mahkemede 25 Mart 1879'da kayıt altına alınmıştır²⁰.

3. Kendini Silahla Vurma

Safranbolu Mahkeme Kâtibi Nuri Efendi Safranbolu'nun nahiyelerinden Eflani Nahiyesi'ne bağlı Nağize Köyü'ndeki Değirmenci oğlu Veli bin Ömer'in sâkin olduğu evinde yaralanmadan kaynaklanan sorunlardan dolayı vefat eden Veli'nin cenazesini incelemek için olay mahalline gitmişlerdir. Keşif heyetinde süvari zaptiyelerinden Çakır Mehmed Ağa ibn Mehmed Nagize Köyü İmamı İbrahim Efendi ibn Hasan, köyün muhtar-ı evveli Mustafa Ağa ibn Ali ve ihtiyar azalarından Sofi oğlu Ahmed bin Hasan ve Kara Receb oğlu Ahmed Çavuş bin Halil ve köyden diğer şahitler ve maktulün eşi Fatma binti Mehmed hazır olduğu halde ölen kişinin azası incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda cenazenin üzerinde yaralama izleri açık olarak görülmüştür. Yaranın tüfek kurşunu ile oluştuğu kişinin kendini tüfekle vurduğu ve bu yaralanmadan dolayı öldüğü eşinin ve köyden şahitlerin ifadesi ile anlaşılmıştır. Yapılan keşfin sonucu 18 Aralık 1879'da mahkeme kâtibi tarafından kayıt altına alınmıştır²¹. Keşifte mahkeme kâtibi, zabtiye neferleri, köyün imam ve muhtarı, ihtiyar heyeti üyeleri, ölen kişinin eşi ve köyden diğer şahitler yer almıştır.

4. Kendini Asarak Öldürme

Safranbolu Şer'îye Mahkemesi'nden gönderilen el-Hâc İbrahim Ethem Efendi Safranbolu'nun Aktaş Nahiyesi'ne tabi Bozdoğan Divânı'nda Hatip Karyesi'nde sakin Demirci Ali oğlu'nun evinde ölen mezbur Demirci Ali oğlu gelini Aişe binti Mustafa adlı kadının cenazesinin bulunduğu mahalle giderek, cenazeyi keşfetmiştir. Köyün imamı İbrahim Efendi ve muhtarı İbrahim Ağa ve Halife oğlu Ali Ağa ve diğer şahitler huzurunda adı geçen kadının cenazesini keşf için Deli Selim zevcesi Sare ve Kartal oğlu zevcesi Aişe hatunlardan cenazeyi incelemesi istenmiş, kadınlar cenazeyi incelemiş, müteveffânın boynunda olan ip yarasından başka yaralama ve darp olmadığı tespit edilmiştir. Ayşe'nin boynunda olan ip yarasından boğularak öldüğü anlaşılmıştır. 28 Ocak 1880'de keşif Safranbolu Şer'îye Mahkemesi'ne kaydedilmiştir²². Cenaze kadın olduğundan dolayı o dönemde resmî anlamda mahkemelerde

¹⁹ SŞS, no. 2142, s. 4b.

²⁰ SŞS, no. 2142, s. 23b.

²¹ SŞS, no. 2142, s. 39b.

²² SŞS, no. 2142, s. 47b.

kadınlar görevlendirilmediğinden kadın cenazelerinin yerleşim yerlerinde bulunan ehil kadınlar tarafından incelendiği ve onların verdiği bilgilerin şahitler huzurunda kayda alındığı görülmektedir. Keşif yapılırken olayın meydana geldiği köyün veya mahallenin imam ve muhtarları da keşif yapılırken hazır bulunurlardı.

5. Yaralama Sonunda Ölüm

Keşif için Safranbolu mahkemesinden Mehmed Efendi ibn Emin Safranbolu sınırları dahilinde bulunan Araç Nehri'nin üzerindeki Karabük Köprüsü'nün üst tarafında Kılavuzlar Köyü sakinlerinden olup maktûlen vefat eden Müezzîn oğlu Sadık bin Hacı Ahmed'in cenazesinin bulunduğu mahalle zabtiye neferlerinden Sait Ağa, Kılavuzlar Köyü İmamı Zahir Efendi, Muhtar-ı evvel Hacı Mahmud Ağa, ihtiyar meclisinden Seyyid Ahmed Efendi, Canbazzâde Mehmed Ağa, Topsakal oğlu Mustafa Ağa, Uzun oğlu Ahmed Çavuş, Müezzîn oğlu Mustafa, Kaleköy'den Ak Mehmed oğulları Mehmed ve Hasan, Keleş oğlu Hasan ve diğer şahitler huzurunda cenazenin azasını keşif ve nazar eylediklerinde boynunda ip yarası izi olduğu aynı zamanda bıçak ile başının ön tarafında, boynunun sağ ve sol iki tarafından, sağ bacağının kasığında yaralanmalar tespit edilmiştir. 7 Haziran 1880'de yapılan keşif kayıt altına alınmıştır²³. Keşifte mahkeme görevlisi, zaptiye neferi, köyün imam ve muhtarı ile ihtiyar heyeti üyeleri ve diğer şahitler hazır bulunmuşlardır.

6. Darp Sonucunda Ölüm

Safranbolu'nun Çavuş Mahallesi ahalisinden olup vefat eden Ulus Nahiyesi eski naibi Alacanzâde es-Seyyid Mehmed Efendi ibn Ali Efendi'nin Safranbolu'da Kirkille bağındaki evinde bulunan cenazeyi incelemesi için Tabip Abdullah Efendi ile Mehmed Efendi ve el-Hâc Mehmed Efendi yanlarında Safranbolu ahalisinden Muhtar Hüseyin Efendi, Dizdarzâde el-Hâc Süleyman Efendi, Kesemzâde Ahmed, Mustafa Ağa, Ateşzâde İsmail Ağa, Yüzbaşı el-Hâc Mehmed Ağa, Hoca Mehmed zâde el-Hâc İbrahim Efendi, Hacı İvaz zâde Mehmed Efendi, Mücellit Mustafa, İsmail Efendi, Telgraf Çavuşu Mustafa Efendi, Abdurrahman zâde İbrahim Ağa, Hâfız Osman Efendi, Hacı Şerif Mehmed Ağa ve Ehat zâde Hüseyin Efendi, Rüşdiye Hocaları Halil ve Mustafa Efendiler, Kuzcu zâde el-Hâc Mehmed Şevki Efendi, Hacı Kadızâde el-Hâc Mehmed Ağa, Müftüzâde Ziya Efendi, Mesul zâde el-Hâc Ebubekir Ağa, müteveffânın erkek kardeşi Abdullah Efendi olduğu halde cenaze keşif ve muayene edilmiştir. Yapılan keşif sonucunda maktulün azasında, ensesinde ve iki kollarının pazılarında ve omuz ve başından kuyruk sokumuna kadar, mideden kasığına kadar morarma olduğu, herhangi bir yara olmadığı, morarmanın darptan olduğu ve adı geçenin bu darptan etkilenecek vefat ettiği tabibin muayenesi sonucu anlaşılmıştır. Keşfin sonucu 14 Ağustos 1880'de Safranbolu Şer'îye Mahkemesi'nde kayıt altına alınmıştır²⁴.

8. Silahla Yaralama Sonucu Ölüm

Safranbolu Mahkeme Mukayyidi Ali Efendi, Safranbolu'da Bağlar'da Kavaklar altında Yahnici oğlu Mustafa'nın evinin sokak kapısı önünde yaralanma sonucu vefat eden Saraç Rüstem oğlu Mehmed ibn Rüstem'in cenazesini incelemek için görevlendirilmiştir. Zaptiye askerlerinden Mehmed Ağa, İsmail Çavuş, Hacı Bekir zâde Ali, Mehmed Ağa, Hacı Mahmud Efendi, Mütেকaid Yüzbaşı el-Hâc Mehmed Ağa, Semerci Mehmed Usta, Tokat oğlu Yusuf Ağa, Muhzır Mehmed oğlu İsmail ile Tabip Bedos Ağa cenazeyi incelemişlerdir. Maktulün kama ile yaralandığı sağ göğsünün altında iki parmak sığacak genişlikte bir yara olduğu, sol elinin parmaklarında da darp ve yara olduğu, vücudunun başka yerlerinde herhangi bir yara, bere ve darp izi olmadığı tespit edilmiştir. Maktulün bu yaralanmadan dolayı vefat ettiği anlaşılmış durum Safranbolu Şer'îye Mahkemesi'nde 5 Temmuz 1876'da kaydedilmiştir²⁵.

Safranbolu'da Naib es-Seyyid Mehmed Şükrü Efendi ile Safranbolu'nun nahiyelerinden olan Eflani Nahiyesi Ovayüzü Köyü'nden yaralanma sonucu vefat eden Durahasanlı Köyü'nden Arap Ali oğlu Veliyüddin bin Süleyman'ın cenazesi şahitler huzurunda keşfedilmiştir. Cenazenin tüfek kurşunu ile sağ göğsünün altından yaralandığı, vücudunun başka yerlerinde herhangi bir

²³ SŞS, no. 2142, s. 63a.

²⁴ SŞS, no. 2142, s. 64b.

²⁵ SŞS, no. 2141, s. 11b.

yara, bere ve darp izi olmadığı adı geçen kişinin bu yaradan dolayı vefat ettiği tespit edilmiş ve keşif sonucu 28 Eylül 1876'da Safranbolu Şer'îye Mahkemesi'nde kayıt altına alınmıştır²⁶.

SONUÇ

Safranbolu kadı mahkemesi tarafından yapılan ölüm keşiflerinde mahkeme tarafından naip, kâtip, mukayyid ile ölüm vakalarında bir doktor, zabtiye, ölen kişilerin yakınları, şahitler, olayın meydana geldiği köyün muhtar ve ihtiyar heyeti hazır bulunmaktaydı. Cenaze keşiflerinde vücutta ilk önce bir yaralama izinin olup olmadığına bakılmış, sonra vücuttaki organlarda darp, yara berelenme izleri tetkik edilmiştir. XIX. yüzyılda keşiflerin bazılarında tabipler de görevlendirilmiştir. Muayene tabip tarafından yapılmış, sonra olay mahallinde bir tutanak şahitler huzurunda hazırlanarak mahkemeye sunulmuştur.

Osmanlı kadı mahkemelerinde XIX. yüzyılda herhangi bir kadın görevli bulunmamaktadır. Kadınların cenazelerinin incelenmesinde erkekler yerine yerleşim birimindeki bilgili kadınlar görevlendirilmiştir. Kadınlar cenazeyi erkekler görmeden incelemiş onların verdiği bilgiler şahitler huzurunda kayıt altına alınmıştır. Silahla yaralama, darp, tüfekle yaralama, suda boğulma, soğuktan ve ağır kış şartlarından meydana gelen ölüm vakalarının keşfine Safranbolu Şe'îyye Mahkemesi tarafından hemen müdahale edilmiş, keşif için görevliler olay mahalline gönderilmiştir. Yapılan keşfin sonuçları şahitler huzurunda kayıt altına alınmıştır. Cenazelerin keşiften sonra kaldırıldığı anlaşılmaktadır. Günümüzdeki ölüm vakalarında savcının ve olay yeri incelemesi yapan kolluk kuvvetlerinin olay yerindeki incelemesinden sonra cenazelerin kaldırılması uygulamasının Osmanlı Devleti'nin son dönemlerin var olduğu anlaşılmaktadır. Yapılan keşiflerle ölüm vakalarının gerçek sebepleri ortaya konularak adaletin kısa sürede tesis edilmesi hedeflenmiştir.

²⁶ ŞŞS, no. 2141, s. 15b.

KAYNAKÇA

Safranbolu Şer'îye Sicili (ŞŞS), no. 2141, 2142.

ADIYEKE, Ayşe Nükhet, “Osmanlı Ceza Hukukunda Kaza Sonucu Ölüm ve Olay Yeri İnceleme (Girit Sicilinden Örnekler”, XVII. Türk Tarih Kongresi, 15-17 Eylül 2014, C.IV, I. Kısım, Ankara, s. 361-370.

DEMİR, Abdullah, *Türk Hukuk Tarihi*, Çağlayan Matbaası, İzmir, 2015.

FEYZİOĞLU, Hamiyet Sezer, *Tanzimat Döneminde Kadılık Kurumu ve Şer'i Mahkemelerde Düzenlemeler*, Kitabevi Yay., İstanbul, 2010.

KORKMAZ, Ömer- ASLAN, Nasi, “Osmanlı Ceza Muhakemesinde Olay Yeri Ön İnceleme -Keşif ve Tahrir Raporları”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S. 33, (2019), s. 239-259.

ORTAYLI, İlber, *Hukuk ve İdare Adamı Olarak Osmanlı Devleti'nde Kadı*, Kronik Yay., İstanbul, 2016.

ORTAYLI, İlber, “Kadı- Osmanlı Devleti'nde Kadı”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, C. 24, İstanbul, 2001, s. 69-73.

SEZER, Musa, “Osmanlı Devleti'nde Ölüm ve Yaralanma Sonrası Yapılan Keşifler: 1668-1678 Konya Örneği”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S. 52, (2021), s. 298-311.